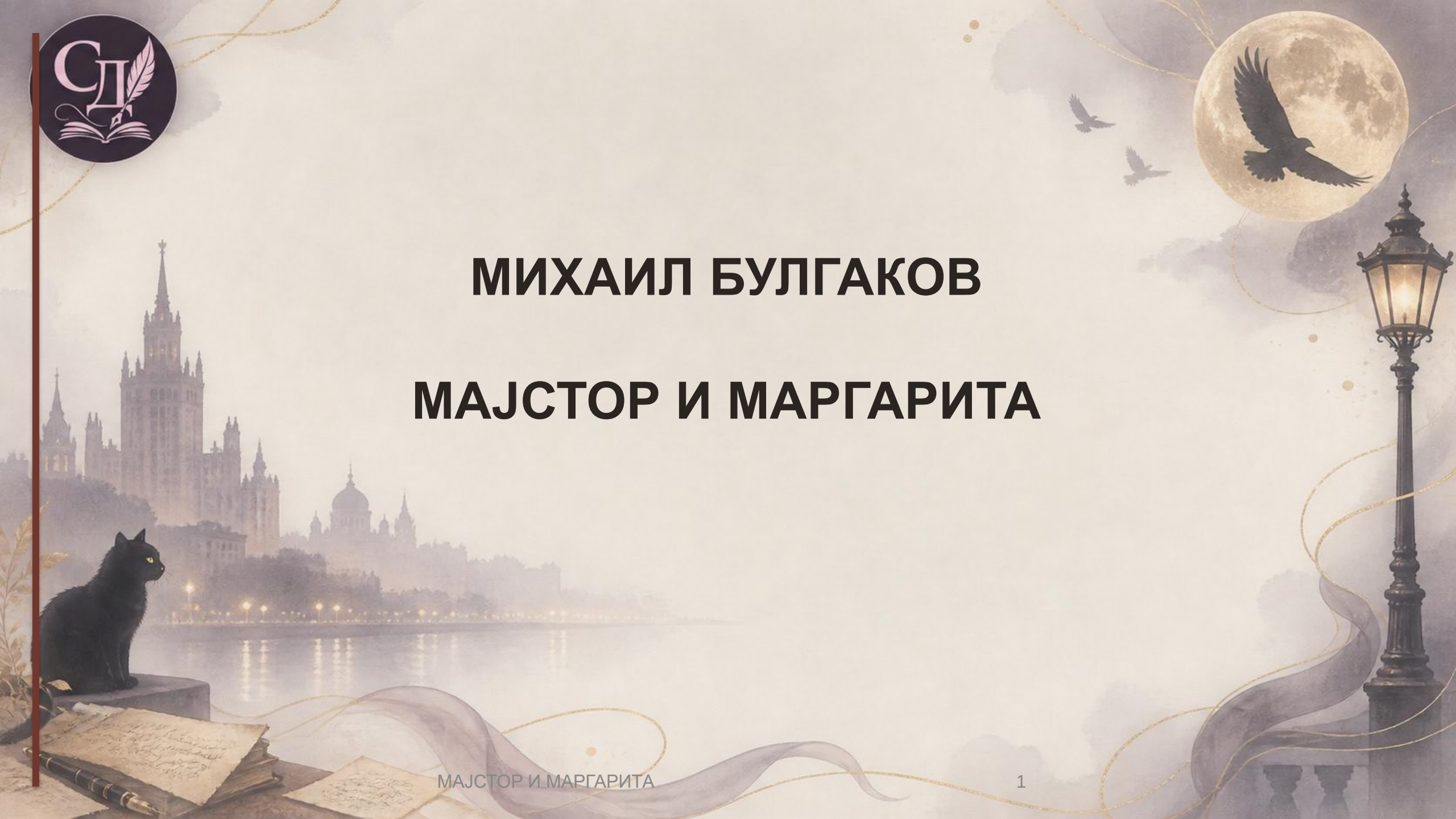

МИХАИЛ БУЛГАКОВ

МАЈСТОР И МАРГАРИТА

Основни подаци

Михаил Афанасјевич Булгаков
(1891–1940) – руски писац, драмски
писац и лекар.

Прочитао је „Мртве душе“ са 10 година
и Гогољ му је постао омиљени писац.

Михаил Булгаков је умро 10. марта
1940. године у Москви, са само 48
година. Боловао је од нефросклерозе,
тешког обољења бубрега, од којег је
умро и његов отац.

ЗАНИМЉИВОСТИ ИЗ ЖИВОТА МИХАИЛА БУЛГАКОВА

1

ЛЕКАР ПО ОБРАЗОВАЊУ

Завршио је медицину у Кијеву и једно време радио као лекар.

2

КЊИЖЕВНОСТ УМЕСТО МЕДИЦИНЕ

Почетком двадесетих година посветио се писању, новинарству и позоришту.

3

СУКОБ СА ЦЕНЗУРОМ

Многа његова дела била су забрањивана, критикована и скидана са позоришног репертоара.

4

ПОЗИВ СТАЉИНА

Стаљин га је 1930. лично позвао телефоном после писма упућеног совјетским властима.

5

СПАЉЕНИ РУКОПИС

Спалио је рану верзију „Мајстора и Маргарите“, а затим се роману вратио и поново га писао.

6

ВИШЕ ОД ДЕСЕТ ГОДИНА РАДА

На роману је радио готово до смрти, али није дочекао његово објављивање (од 20-их до 1940)

7

ЈЕЛЕНА СЕРГЕЈЕВНА

Трећа супруга чувала је његову књижевну заоставштину и често се повезује са ликом Маргарите.

8

ПОСТХУМНО ОБЈАВЉИВАЊЕ

Мајстор и Маргарита објављен је више од две деценије после пишчеве смрти (прво цензурисан).

ЦЕНЗУРА → СПАЉЕНИ РУКОПИС → „РУКОПИСИ НЕ ГОРЕ“

Зашто је тешко одредити једну књижевну врсту или један жанровски модел овог романа?

Булгаков намерно укршта различите жанрове и регистре.

- Московска поглавља су **сатирична и фантастична**,
- прича о Мајстору и Маргарити **љубавна и метакњижевна**,
- јершалаимска поглавља **филозофска и библијско-историјска**.

Комп

КОМПОЗИЦИЈА РОМАНА *Мајстор и Маргарита*

тих година: В... и... у Москви.

ТРИ ПАРАЛЕЛНЕ ПРИПОВЕДНЕ ЛИНИЈЕ

- 1 Московска линија**
(Воланд и његова свита)
  - Сатирична и фантастична
  - Критика друштва и власти
  - Гротескне сцене
- 2 Прича о Понтију Пилату**
(Јершалаим)
  - Историјско-филозофска
  - Еванђеоски мотиви
  - Питања истине, кривице и савести
- 3 Љубавна линија**
(Мајстор и Маргарита)
  - Интимна и лирска
  - Љубав, верност и жртва
  - Стваралаштво и спасење

СКЛОП КОМПОЗИЦИЈЕ

ВРСТА КОМПОЗИЦИЈЕ

- Сложена, полифона
- Временски и просторно изломљена
- Преплитање реалног, фантастичног и историјског
- Роман у роману (Мајсторов роман о Пилату)

„Рукописи не горе.”
(Воланд)

„Он није заслужио светлост, он је заслужио мир.”
(Воланд о Мајстору)

КЊИЖЕВНЕ ОСОБЕНОСТИ

- Симболика**
(свепо/мрак, ватра, лет, бал...)
- Гротеска и сатира**
(критика друштва, власти, лицемерја)
- Фантастични елементи**
(Воланд, свита, магија)
- Филозофска и религијска питања**
(добро и зло, истина, опроштај)
- Љубав као пут ка спасењу**

Композиција

Шта се добија паралелним приказом Москве и Јершалаима?

Морални проблеми нису везани само за један политички систем или једну епоху.

Страх пред влашћу, издаја истине, потреба за слободом и питање личне одговорности понављају се кроз историју. Јершалаимски слој зато продубљује московску сатиру и претвара је у универзалнију причу.

Који московски лик или ситуацију бисмо могли довести у везу са Пилатовим страхом?

Пилат и Мајстор знају или наслућују истину, али унемају снаге да је одбране. Пилат из страха за свој положај не спасава Јешуу, иако схвата да није крив, док Мајстор, сломљен критикама, прогоном и страхом, одустаје од борбе за своје дело, спаљује рукопис и повлачи се.

Тако се у две временски удаљене приче понавља исти морални проблем:

шта се дешава када човек из страха одустане од истине и сопствене слободе.

Патријаршијски рибњаци – почетак фабуле

О чему разговарају Берлиоз и Иван Бездомни? Ко се појављује, о чему им он говори и шта се не крају обистињује?

- Берлиоз и песник Иван Бездомни разговарају о **антирелигиозној поеми**.
- Појављује се тајанствени **странац Воланд** и доводи у питање њихову увереност да натприродно не постоји и **говори о Понтију Пилату** као да је присуствовао догађајима у Јершалаиму.
- **Предсказује Берлиозову смрт**; предсказање се убрзо остварује: најављује да ће му „руска жена“ одсећи главу. Берлиоз то, наравно, не схвата озбиљно. Убрзо затим, пошто је Анушка просула сунцокретово уље, Берлиоз се оклизне, падне на шине и трамвај му одсече главу. Трамвајем управља жена, чиме се Воландово предсказање остварује.

Патријаршијски рибњаци

Зашто роман почиње расправом о постојању Бога и појавом Воланда?

Одмах се сукобљавају два погледа на свет. Берлиоз верује само у оно што се може рационално објаснити, а појава Воланда показује да постоје ствари које човек не може лако да објасни и контролише.

Шта је већи Берлиозев проблем – то што не верује у Бога или то што мисли да све зна?

Није проблем то што је Берлиоз атеиста, већ што је потпуно уверен да је његово мишљење исправно. Он не оставља могућност да постоји нешто што не зна или не разуме.

По чему се Берлиоз разликује од Фауста у односу према знању и непознатом?

Фауст сумња и непрестано трага за истином, док је Берлиоз уверен да истину зна.

Воланд и његова свита

Коровјев (Фагот): Воландов главни помоћник, препознатљив по смешном карираном оделу и духовитом брзом говору.

Мачор Бехемот: Огроман црни мачор који говори, пуши цигарете, пије водку и служи као извор комичног хаоса.

Азazelо: Низак, збијен човек са оштрим очњаком, задужен за физичко насиље, застрашивање и уклањање људи.

Хела: Риђокоса вештица са зеленим очима и слушкиња која има својства вампира; скоро увек је гола, има ожиљак на врату

Абадона: Анђео смрти који не скида своје црне наочаре осим у тренутку кад неког усмрти погледом.

Воланд

Да ли је Воланд једноставно оличење зла? Има ли нешто позитивно код њега?

Воланд јесте демонска сила, али није представљен као чисто зло.

Он разоткрива и кажњава људске мане — похлепу, лаж, лицемерје, кукавичлук и издају.

Истовремено помаже Мајстору и Маргарити и омогућава им да на крају добију свој мир.

Воланд је сложен лик: **не ствара зло у људима, већ често открива зло које у њима већ постоји.**

Размислити о парадоксу: **зашто демонска сила понекад делује праведније од (московских) друштвених институција?**

Институције у московском свету приказане као **лицемерне, корумпиране и неправедне**. Прогоне Мајстора и гуше слободу уметника, а Воланд препознаје вредност његовог дела и враћа му рукопис.

Тако настаје парадокс: они који би требало да штите ред и правду чине неправду, а демонска сила кажњава неправедне.

КО СУ „ЖРТВЕ“ ВОЛАНДОВЕ ДРУЖИНЕ И ЗАШТО?

Воландова свита не ствара њихове мане — она их разоткрива и кажњава.

СТЕПА ЛИХОДЕЈЕВ

РАЗВРАТ

Неодговоран је, пије и злоупотребљава положај. Воландова дружина га из Москве шаље на Јалту.

ВАРЕНУХА

ЛАЖ И ГРУБОСТ

Свита га пресреће; а Хела га претвара у вампира, а касније обећава да више неће лагати и враћен му је људски лик.

НИКАНОР ИВАНОВИЧ БОСОЈ

КОРУПЦИЈА

Прима мито од Коровјева за издавање стана, рубље се претварају у девизе и он ће бити ухапшен.

ХОРИСТИ

ГУБИТАК ИНДИВИДУАЛНОСТИ

Коровјев их приморава да певају као један хор — сатирична слика губитка индивидуалности.

АЛОЈЗИЈЕ МОГАРИЧ

ПОТКАЗИВАЊЕ

Спријатељује се са Мајстором, а затим га потказује како би се домогао његовог стана.

БЕНГАЛСКИ

ПОВРШНОСТ

Покушава да све сведе на трик и превару. Бехемот му у гротескној сцени откида главу, а затим је враћа.

РИМСКИ

СТРАХ / РАЦИОНАЛИЗАМ

Финансијски директор Варијетеа. Хела и вампир га насмрт преплаше и он бежи из Москве.

Зашто је ово сатира?

Казне нису случајне — свита открива и преувеличава мане које већ постоје у њима. Фантастика тако постаје средство Булгаковљеве сатире.

ВОЛАНД И МЕФИСТОФЕЛ

Која је најдиректнија веза између Фауста и Мајстора и Маргарите?

„Део снаге сам која вазда жели да твори зло, а увек добро сазда.“

— Мефистофел, Гетеов „Фауст“ • епиграф романа „Мајстор и Маргарита“

МЕФИСТОФЕЛ

- демонска сила која искушава људе
- ироничан посматрач људских слабости
- настоји да заведе Фауста
- жели зло, али његово деловање постаје део ширег поретка

ВОЛАНД

- демонска сила и судија
- разоткрива похлепу, лаж и лицемерје
- искушава и кажњава московско друштво
- помаже Мајстору и Маргарити да добију мир

ЗАЈЕДНИЧКО

Обојица показују да граница између добра и зла није једноставна: демонска сила може, парадоксално, да разоткрије истину и допринесе успостављању правде.

МОСКВА КАО ПРЕДМЕТ САТИРЕ

Шта Булгаков исмева приказујући московско друштво?

Бирократију, каријеризам, страх, борбу за станове и материјалне привилегије. Лична корист и положај често постају важнији од истине, уметности и моралних вредности.

Шта је МАССОЛИТ и зашто је важан?

Измишљено удружење књижевника. Преко њега Булгаков критикује институционализовани књижевни свет у коме припадност систему, положај и привилегије могу бити важнији од вредности дела.

Шта представља Грибоједовљев дом?

Седиште МАССОЛИТ-а и место окупљања привилегованих књижевника. Његов ресторан посебно наглашава свет друштвеног статуса, повластица и материјалних уживања.

Зашто Булгаков користи фантастику у приказу Москве?

Фантастични догађаји разоткривају апсурдност стварности. Воландова дружина доводи људе у ситуације у којима јасно испољавају похлепу, лаж, страх и лицемерје.

Фантастика не удаљава роман од стварности — она чини њене слабости видљивијим.

САТИРА И АПСУРД

Шта је апсурдније — Воландова фантастика или московска стварност?

Московска стварност понекад делује још апсурдније од Воландове фантастике.

Да ли је у Булгаковљевој Москви фантастично средство бекства од стварности — или начин да се стварност јасније види?

ПРЕДСТАВА У ВАРИЈЕТЕУ

Шта „црна магија“ открива о московској публици?

Зашто Воланд приређује представу „црне магије“?

Представа је својеврстан испит публике: Воланд и свита посматрају како ће људи реаговати када им се понуде новац, скупоцена одећа и сензација.

Шта реакција публике открива о људима?

Многи добровољно показују похлепу, лакомост и жељу за брзом добити..

Да ли Воландова магија ствара људске мане?

Она их само чини видљивим и преувеличава их. **Фантастика је као огледало у коме се јасније виде особине московског друштва.**

Чудо не квари људе — оно открива оно што је већ у њима.

ВАРИЈЕТЕ: СМЕХ, ГРОТЕСКА И САТИРА

Зашто је сцена истовремено смешна и непријатна?

Комични трикови забављају, публика се смеје другима, а истовремено несвесно открива сопствену похлепу и површност.

Какву улогу има гротеска?

Гротеска намерно претерује и спаја смешно са застрашујућим. Тако Булгаков појачава апсурд и омогућава да друштвене мане постану упадљивије.

Ко је заправо на испиту у Варијетеу — Воланд или публика?

Сцена постаје морални тест: натприродно само изазива ситуацију у којој човек показује какав је.

Да ли бисмо се ми, као публика, понашали другачије када би нам неко понудио „нешто за ништа“?

ИВАН БЕЗДОМНИ — ПУТ ПРОМЕНЕ

Од идеолошке сигурности до сумње и трагања за разумевањем

Какав је Иван Бездомни на почетку романа?

Импулсиван је и уверен у готове идеолошке ставове.

Зашто после Берлиозове смрти Иван другима изгледа као лудак?

Он је видео Воланда и наслутио да се дешава нешто необјашњиво, али његова хаотична потеря и необично понашање делују неразумно.

Где упознаје Мајстора и зашто је тај сусрет пресудан за Ивана?

У психијатријској клиници први пут наилази на човека који га не исмева, већ му помаже да разуме Воланда, Пилатову причу.

У чему се састоји Иванова најважнија промена?

Постаје човек који сумња, слуша и покушава да разуме. Његова промена је пре свега духовна и интелектуална.

Иванов развој почиње онда када сигурност замени питањем.

ИВАН БЕЗДОМНИ — ШТА ОСТАЈЕ ПОСЛЕ ПРОМЕНЕ?

Да ли Иван на крају успева потпуно рационално да објасни оно што је доживео?

Не. У епилогу је промењен и живи другачије, али искуство није потпуно нестало.

Зашто је важно што Иван престаје да пише поезију?

То је раскид са његовим ранијим идентитетом и књижевношћу коју је стварао по идеолошким обрасцима. После сусрета са Мајстором више не може да остане исти песник.

МАЈСТОР — УМЕТНИК БЕЗ ИМЕНА

Када се појављује и зашто Булгаков свом јунаку не даје лично име?

Појављује се тек у XIII поглављу. Назив „Мајстор“ постаје његов идентитет јер је важан само као стваралац — и истовремено представља судбину сваког уметника чије дело долази у сукоб са средином.

Зашто је роман о Понтију Пилату пресудан за Мајсторов живот?

Мајстор напушта ранији живот и потпуно се посвећује писању. Роман постаје смисао његовог постојања, али истовремено и извор његовог страдања.

Шта критика и прогон чине Мајстору?

Доводе га до страха, очаја и губитка вере у себе и сопствено дело. Уместо борбе, он се повлачи из света и завршава у психијатријској клиници.

Шта симболички значи спаљивање рукописа?

То је тренутак Мајсторовог одустајања: покушава да уништи дело и тако побегне од страха и прогона, али уништавање рукописа не може да поништи вредност створеног.

Мајстор је истовремено стваралац, прогоњени уметник и човек сломљен страхом.

МАЈСТОР — УМЕТНОСТ, СТРАХ И ОДГОВОРНОСТ

Да ли је Мајстор само жртва критике?

Јесте жртва критике и прогона, али га страх доводи до одустајања од дела и повлачења.

Како Мајстора можемо повезати са Понтијем Пилатом?

Обојицу обележава страх. Пилат због кукавичлука не поступа по сопственој савести, а Мајстор под притиском одустаје од борбе за своје дело. Њихове приче тако се тематски огледају једна у другој.

Да ли је већи Мајсторов пораз то што је прогањан — или то што је у једном тренутку престао да верује у сопствено дело?

РУКОПИСИ НЕ ГОРЕ

Зашто је важна мисао „Рукописи не горе“?

Истинска уметност, истина и духовна слобода су неуништиви, ни цензура, ни терор, па чак ни физичко уништење не могу их трајно избрисати.

Булгаков је писао овај роман у време тешких совјетских прилика и прогона уметника, када су књиге забрањиване, а писци хапшени. Он је изразио личну веру да стваралачки дух и књижевност могу да надживе своје тлачитеље. Власт, ломаче и идеологије могу да спале папир, али не могу да униште идеју и истину.

МАРГАРИТА — ЛЈУБАВ КОЈА ДЕЛУЈЕ

● Каква је Маргаритина улога у роману?

Материјално је обезбеђена, али без Мајстора дубоко несрећна. Њена љубав постаје покретач радње: она не чека, већ тражи начин да га пронађе и спасе.

● По чему се Маргарита разликује од Мајстора?

Мајстор се под притиском повлачи и одустаје, док Маргарита ризикује, бира и делује. Зато њен лик представља активну, храбру и верну љубав.

● Зашто прихвата Азazelову понуду?

Зато што у њој види могућност да поново дође до Мајстора. Љубав је јача од страха и спремна је да уђе у Воландов фантастични свет.

МАРГАРИТА У ВОЛАНДОВОМ СВЕТУ

Шта се дешава после Азazelове понуде?

Маргарита употребљава магичну крему, преображава се у вештицу, лети над Москвом и потом постаје домаћица Воландовог Великог бала. Ослобођена Маргарита испољава и потиснути бес – уништава стан критичара Латунског.

Шта симболизују њен преображај и лет?

У фантастичном свету добија слободу да поступа по сопственој вољи и покаже снагу свог карактера.

Шта њено понашање на балу открива о њој?

Храброст, издржљивост и самоконтролу. Иако пролази кроз страшно искуство, не губи способност да саосећа са другима.

ЉУБАВ, МИЛОСРЂЕ И СПАСЕЊЕ

Шта показује епизода са Фридом?

Када добије прилику да тражи награду, Маргарита најпре тражи милост за Фриду. Тај избор показује да њена љубав није себичност и да је способна за милосрђе.

Шта Маргарита на крају добија?

Поново је са Мајстором. На крају обоје добијају мир — не светлост — и напуштају свакодневни московски свет.

Шта Маргаритин лик говори о љубави?

Љубав код Булгакова захтева верност, избор, храброст и деловање, а Маргаритин лик показује да је истинска људскост повезана и са милосрђем.

Сети се највећих љубави из књижевних дела.

Ко је Фрида?

Док је била млада служавка, власник је одвео у оставу и силовао. Остала је трудна, родила дечака, а затим га угушила марамицом.

Због тога је њена посмртна казна да јој се та марамица свакодневно враћа

ВЕЛИКЕ ЉУБАВИ У КЊИЖЕВНОСТИ

1. ПАРИС И ХЕЛЕНА

љубав која покреће
сукоб и разарање

2. РОМЕО И ЈУЛИЈА

забрањена љубав
која завршава трагично

3. ФАУСТ И МАРГАРЕТА (ГРЕТА)

љубав, грех, страдање
и на крају спасење

4. ТАТЈАНА И ОЊЕГИН

неостварена љубав
и љубав у погрешно време

5. АНА И ВРОНСКИ

страст у сукобу са друштвом
и трагичан крај

6. МАЈСТОР И МАРГАРИТА

верност, жртва, деловање
и спасење

ЈЕРШАЛАИМСКИ СЛОЈ

Јершалаимски слој приказан је са потпуно другачијом естетиком од московског дела романа — нема сатире, гротеске ни хумора, већ доминирају строги реализам, чулни описи и тешка, сива атмосфера.

Како се све јершалимска прича појављује у роману?

1. Кроз Воландово приповедање,
2. Мајсторов роман и
3. Иванове снове.

Зашто Булгаков не следи дословно библијску причу?

Булгаков намерно користи архитектонски и историјски тачнији назив Јершалаим (рус. Ершалаим), уместо традиционалног Јерусалим, како би се дистанцирао од класичног библијског текста.

ПОНТИЈЕ ПИЛАТ — ВЛАСТ И СТРАХ

Какав је Пилат у тренутку сусрета са Јешуом?

Представник је огромне политичке моћи, али је истовремено усамљен, несигуран, несрећан, сломљен.

Шта Пилат схвата о Јешуи?

Схвата да пред њим није опасан злочинац и жели да га спасе.

Зашто га ипак не спасава?

Из чистог страха од Двора и губитка положаја, Пилат потписује смртну пресуду човеку кога сматра невиним и генијалним. Након тога, он симболично пере руке, али његова савест остаје трајно упрљана.

Руке се могу прати – савест не!

МАЈСТОР И МАРГАРИТА МАЈСТОР И МАРГАРИТА

ПОНТИЈЕ ПИЛАТ — КАЗНА И ОПРОШТАЈ

Каква је Пилатова казна?

Вековима остаје на каменој заравни са псом Бангаом, мучен несаницом и жељом да настави разговор са Јешуом.

Зашто је кажњен?

Његова кривица је кукавичлук: знао је да Јешуа није заслужио смрт, али је страх за сопствени положај надјачао савест.

Како долази до ослобођења?

Мајстор завршава своју причу и ослобађа Пилата. Отвара му се месечев пут којим креће ка Јешуи — ка давно прекинутом разговору.

Шта значи Пилатов опроштај?

Кривица није поништена, али после дуге патње долази могућност ослобођења. Завршетак наглашава снагу милосрђа и опроштаја.

ЈЕШУА ХА-НОЦРИ — УНУТРАШЊА СЛОБОДА

Како је Јешуа представљен? Која је његова филозофија?
Шта се дешава на крају роман?

- Има око 27 година, мршав је, носи стару и поцепану тунуку, има масницу испод ока и изгребано лице од недавног хапшења.
- Он је сироче, не сећа се својих родитеља, каже да му је отац по чувењу био Сиријац и нема сталан дом.
- Кључна идеја коју Јешуа проповеда јесте да **на свету не постоје зли људи**. Проповеда да ће државна власт, као облик насиља над људима, у будућности нестати и да ће човек прећи у царство истине и правде.
- Иако физички умире на крсту на Ћелавој гори, његов дух побеђује. На крају романа сазнајемо да он борави у светлу („Светлости“) и управо он шаље Левија Матеја Воланду са молбом да Мајстору и Маргарити подари заслужени мир.

ЛЕВИ МАТЕЈ — ВЕРНОСТ ЈЕШУИ

Ко је Леви Матеј и какав је његов однос према Јешуи?

Бивши је цариник који постаје Јешуин следбеник. Бацио је новац на друм када је чуо јешуине речи и пошао за њим.

Зашто Јешуа није задовољан оним што Леви записује?

Као што је Јешуа рекао Пилату, Леви Матеј погрешно записује и тумачи његове речи. Булгаков приказује како се **жива реч филозофа претвара у круту догму и религију**.

Шта Леви покушава да учини током погубљења?

Жели да Јешуу поштеди мучења тако што би га сам усмртио ножем, али не успева. Након погубљења и олује, Леви Матеј скида Јешуино тело са коца и сахрањује га у тајности.

По чему је Леви супротстављен Пилату?

Пилат има власт, али нема храбрости да поступи по савести; Леви нема власт, али је спреман да ризикује све због онога у шта верује.

ЛЕВИ МАТЕЈ — ГЛАСНИК ЈЕШУЕ

Шта би радило твоје добро када не би било зла, и како би изгледала земља када би са ње нестале сенке?“

Какву улогу Леви има касније у роману?

Појављује се као Јешуин гласник и Воланду преноси поруку о судбини Мајстора.

Шта је одређено као Мајсторова коначна судбина? Зашто?

Мајстор није заслужио **светлост** већ **мир** зато што је сломљен као стваралац — он је поклекао пред страхом, спалио свој роман и одрекао се борбе, чиме је изгубио унутрашњу снагу за апсолутну духовну висину (светлост).

Шта нам Левијева улога говори о односу добра и зла у роману?

Јешуин и Воландов свет нису представљени као једноставна, симетрична супротност. Леви долази Воланду као гласник, а Воланд извршава оно што је затражено за Мајстора.

ЈУДА ИЗ КИРИЈАТА — ИЗДАЈА И КАЗНА

Ко је Јуда у јершалаимској причи?

Јуда из Киријата намамљује Јешуу у разговор о државној власти, како би његове речи могле бити употребљене против њега. За своју улогу добија новац.

Да ли је Јудино убиство правда — или Пилатов покушај да умири сопствену савест?

МАЈСТОР И МАРГАРИТА

По чему се разликује од библијског Јуде?

Код Булгакова Јуда није Јешуин ученик нити један од апостола.

Како Јуда завршава?

По Пилатовом тајном налогу Афранију, Јуда је намамљен изван града и убијен. Новац добијен за издају потом је враћен првосвештенику Кајфи.

Зашто је његова смрт важна за разумевање Пилата?

Пилат не може да поништи Јешуину смрт, па кажњава онога кога сматра издајником. Та освета, међутим, не ослобађа Пилата сопствене моралне кривице.

КУКАВИЧЛУК КАО МОРАЛНИ ПРОБЛЕМ

Шта каже Његош о страху?

Страх животу каља образ често

Зашто је Пилатова кривица већа управо зато што разуме шта је исправно?

Његов поступак није последица незнања. Он препознаје истину и има могућност избора, али допушта да страх за положај надјача савест.

Зашто је кукавичлук једна од кључних тема романа?

Страх може натерати човека да изда истину коју је већ препознао. Зато кукавичлук није само слабост него морални проблем са последицама за друге.

Можемо ли Пилата назвати трагичним јунаком?

Можемо, јер схвата сопствени морални пад и остаје оптерећен последицама своје одлуке. Његова казна је пре свега унутрашња.

Шта је опасније за човека — зло или страх да му се супротстави?

ПИЛАТ — ЛЕВИ — ЈЕШУА

Три односа према истини, страху и слободи

ПИЛАТ

Иако зна шта је истина,
Пилат бира лаж из
кукавичлука.

ЛЕВИ МАТЕЈ

Има храброст и верност, али
Јешуине речи не разуме и
не преноси увек потпуно.

ЈЕШУА

Он нема страх и говори оно
што заиста мисли, без обзира
на последице и моћнике испред
себе.

На Пилатово цинично питање
„Шта је истина?“, Јешуа
одговара практично: *„Истина
је пре свега то што тебе
боли глава... и што ти
нехотице машташ о свом
псу“.*

Москва и Јершалаим – огледала

Два потпуно супротна, али међусобно повезана света

Како су приказана та два града?

- Москва је приказана кроз ружну сатиру, бирократију, потрошачку грозницу, атеизам и морални парад (улице пуне лажних песника, чиновника опседнутих становима и корумпираних људи).
- Јершалаим је представљен кроз суров реализам, несносну врућину, мирис ружа, космичку тишину и вечна филозофска питања о животу и смрти.

Мотив кукавичлука.

Кукавичлук је, према речима Воланда, највећи људски грех.

- У Јершалаиму га показује Понтије Пилат када из страха за каријеру осуђује невиног Јешуу.
- У Москви се кукавичлук види на сваком кораку — од људи који се плаше да кажу истину, крију се и лажу, па све до Мајстора који се уплашио притиска друштва и сам спалио свој рукопис.

Вечна судбину уметности и истине.

Док московски свет покушава да угуши свако слободно мишљење и уметност претвори у партијски задатак, Јершалаимска прича коју је Мајстор написао сведочи да се истина не може поништити. Два света се спајају у финалној хармонији где се моћ таме и моћ светлости помирују, јер једна без друге не могу да постоје.

Добро и зло

Светлост и Сенка (Разговор између Левија Матеја и Воланда)

Када Леви Матеј (изасланик добра/Светлости) долази код Воланда (сатане/Зла). Воланд му тада упућује прекорене и кључне речи:

„Ти си изговорио своје речи тако као да не признајеш сенке, а ни зло. Буди љубазан па размисли: шта би радило твоје добро када не би било зла, и како би изгледала земља када би са ње нестале сенке? Та сенке добијају од предмета и од људи. Ево сенке од мога мача. Али сенке постоје и од дрвећа, и од живих бића. Зар хоћеш да огулиш целу куглу земаљску, да збришеш са ње сва дрвета и све живо због твоје маште о уживању у голој светлости?

Воланд као инструмент праведности, а не чистог зла

Воланд није извор класичног греха и искушења. Он је преузео улогу из Гетеовог *Фауста* (што је и епиграф романа):
„Део сам оне силе која вечито ствара зло, а вечито чини добро.“

Право зло је људско, а не демонско

Љубав

Судбински удар („Љубав је искочила пред нас“)

Љубав између Мајстора и Маргарите не рађа се постепено; она их погађа громогласно и изненадно.

Љубав је искочила пред нас као што из земље искоче убица у сокаку, и погодила нас обоје одједном! Тако погађа муња, тако погађа фински нож!

На крају романа они не одлазе у „Светлост“ већ у **Мир**.

Тамо ће Мајстор моћи да пише под заштитом своје вољене, а Маргарита ће заувек бдети над његовим сном. Она му на самом крају шапуће речи утехе које дефинишу њихову коначну победу:

„Слушај тишину... Погледај, пред тобом је твој вечни дом, који си добио за награду.“

Епилог

- ✓ Москва се враћа привидној нормалности и покушава да необичне догађаје рационално објасни.
- ✓ Друштвени механизми настављају да функционишу.
- ✓ Иван више није Бездомни песник; постаје професор, али га прошлост није напустила.
- ✓ У време пуног месеца враћају му се снови о Пилату и Јешуи.
- ✓ Фантастични догађаји престају, али питање истине остаје живо.